

ΚΟΡΝΗΛΙΟΥ ΝΕΠΩΤΟΣ ΒΙΟΙ

(ΕΚΛΟΓΑΙ)

ΜΕΤΑ ΒΙΟΥ ΝΕΠΩΤΟΣ ΠΙΝΑΚΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΥ
ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΥΠΟ

ΕΡΡΙΚΟΥ Α. ΣΚΑΣΣΗ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ

ΕΚΔΟΣΙΣ Δ' ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Β' ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

Τιμάται μετὰ τοῦ βιβλιοσήμου δρ. 5,00
ἄξια βιβλιοσήμου > 1,90
Πρόσθετον > 0,20

Ἄριθ. καὶ Χρονολογία ἐγκριτ.

Ἀποφάσεως 693

9-9-1924

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ Ε. & Ι. ΜΠΛΑΖΟΥΔΑΚΗ

1924

1924
ΣΚΑ
ΚΟΡ

ΣΧΟΛΙΚΗ ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗ ΛΑΤΙΝΩΝ ΣΥΓΓΡΑΦΕΩΝ

ΚΟΡΝΗΛΙΟΥ ΝΕΠΩΤΟΣ ΒΙΟΙ

(ΕΚΛΟΓΑΙ)

ΜΕΤΑ ΒΙΟΥ ΝΕΠΩΤΟΣ ΠΙΝΑΚΟΣ ΙΣΤΟΡΙΚΟΥ-ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΥ
ΚΑΙ ΕΙΚΟΝΩΝ

ΥΠΟ

ΕΡΡΙΚΟΥ Α. ΣΚΑΣΣΗ

ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΤΗΣ ΛΑΤΙΝΙΚΗΣ ΦΙΛΟΛΟΓΙΑΣ ΕΝ ΤΩ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΩ

ΕΚΔΟΣΙΣ Δ'. ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΗ

ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Β'. ΤΑΞΕΩΣ ΤΟΥ ΓΥΜΝΑΣΙΟΥ

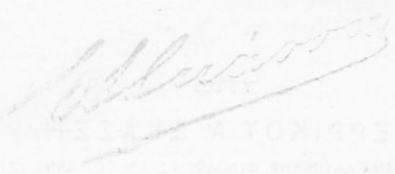

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΤΥΠΟΙΣ Ε. & Ι. ΜΠΛΑΖΟΥΔΑΚΗ

1924

Πάν γνήσιον αντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφήν μου

ΕΚΔΟΣΙΣ Α. ΕΚΚΕΡΑΣΙΜΕΝΗ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

ΚΟΡΝΗΛΙΟΣ ΝΕΠΩΣ

Ὁ Κορνήλιος Νέπωσ, οὐτινος ἄγνωστον εἶναι εἰς ἡμᾶς τὸ προσωμῖον, ἐγεννήθη περὶ τὸ 99 π. Χ. ἐν τῇ ἐντεῦθεν τῶν Ἀλπεων Γαλατία. Ἦτο πρόσοικος τοῦ Πάδου ποταμοῦ (νῦν Ρο), ἀλλ' ἐν τίνι ἀκριβῶς πόλει ἐγεννήθη δὲν εἶναι γνωστόν, ἕως ἐν Τικίνω (νῦν Ρανία). Ἀπὸ τοῦ ἔτους 65 π. Χ. διέμενεν ἐν Ῥώμῃ, κατώρθωσε δὲ νὰ κρατήσῃ ἑαυτὸν μακρὰν τῆς πολιτικῆς καὶ τῶν δικαστηρίων. Ὅθεν οὐδεμίαν ἤρξεν ἀρχὴν ἐξ ἐκείνων αἵτινες ἤγον εἰς τὴν Σύγκλητον.

Ὁ Νέπωσ κατώρθωσε νὰ ἀσκήσῃ ἐνωρὶς τὸ otium cum dignitate καὶ νὰ ἀσχοληθῇ κυρίως περὶ ἔργα ἀφορῶντα εἰς τὰ γράμματα περιορισθεὶς ἐν φρονίμῳ οὐδτερότητι, ἥτις προσεφύλαττεν αὐτὸν ἀπὸ τῶν μεταστροφῶν τῆς τύχης. Ἦδη ἀπὸ τοῦ ἔτους 65 π. Χ. ἐσεχρίσθη ἐν Ῥώμῃ χάριν τῶν γραμμάτων πρὸς τὰ κυριώτατα μέλη τοῦ φιλολογικοῦ κύκλου, οὐτινος τὸ κέντρον ἀπετέλει ὁ Κικέρων καὶ ὁ Ἀττικός.

Ὁ Κορνήλιος Νέπωσ ἔζη βεβαίως μετὰ τὸ ἔτος 29 π. Χ., ὁπότε συνετάχθη τὸ τέλος τῆς βιογραφίας τοῦ Ἀττικοῦ. Ἦτο τότε γέρον καὶ δὲν εἶναι πιθανὸν ὅτι ἔζησε πολὺ μετὰ ταῦτα.

Συγγράμματα.—Ὁ Νέπωσ συνέταξεν ἔργα ἀναφερόμενα εἰς τὴν ἱστορίαν καὶ τὴν ῥωμαϊκὴν ἀρχαιολογίαν ἐπίσης καὶ σύγγραμμα γεωγραφικόν, ὅπερ ὁμως ἐστερεῖτο κριτικῆς καὶ ἀκριβείας. Τὰ ἔργα τοῦ Νέπωτος ἔτυχον καλῆς ὑποδοχῆς καὶ ἀρκούντως διεδόθησαν διὰ τὸ ἀπλοῦν καὶ εὐχარი τοῦ ὕφους, τὴν ποικιλίαν τῶν ὑποθέσεων, ἐπίσης δὲ καὶ διὰ τινὰ ἐσωτερικὴν ἀξίαν, μολονότι τὸ διασωθὲν μέρος τῶν ἔργων αὐτοῦ δὲν εἶναι καὶ τόσον μεγάλης σπουδαιότητος.

Ἔργα τοῦ Νέπωτος εἶναι :

1. Χρονικά (Chronicon libri ἢ Chronica) εἰς 3 βιβλία ἱστορικοῦ περιεχομένου, τὰ ὅποια λέγεται ὅτι εἶναι μετάφρασις τῶν Χρονικῶν τοῦ Ἀπολλοδώρου.

2. Παραδείγματα (Exempla) εἰς 5 τοὐλάχιστον βιβλία, ἤτοι συλ-

λογή ἀνεκδότων ἠθικοῦ περιεχομένου. Ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ, ὅπερ ἕως συνειτάχθη μετὰ τὸ 43 π. Χ., παρέβαλεν ὁ Νέπωσ τὰ ἠθῆ τῶν ἀρχαίων Ῥωμαίων πρὸς τὰ τῶν συγχρόνων.

3. Βίος Μάρκου Πορκίου Κάτωνος. Τὸν βίον τοῦτο συνέταξε κατὰ παράκλησιν τοῦ φίλου Ἀττικοῦ.

4. Βίος Μάρκου Τυλλίου Κικέρωνος. Συνειτάχθη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κικέρωνος (43 μ. Χ.) καὶ ἦτο ἀναμφιβόλως ὁ πανηγυρικός αὐτοῦ.

5. Σύγγραμμα γεωγραφικόν.

6. Περὶ τῶν βίων ἐπιφανῶν ἀνδρῶν Ῥωμαίων καὶ ξένων (De viris illustribus) εἰς 16 τοῦλάχιστον βιβλία καὶ κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἐν παραλληλισμῷ πρὸς ἀλλήλους, καθὼς ἔπραξε μετὰ ἓνα περίπου αἰῶνα ὁ Πλούταρχος.

Ἐκ πάντων τούτων τῶν ἔργων φέρονται νῦν ὑπὸ τὸ ὄνομα τοῦ Νέπωτος τὰ ἑξῆς:

α') De excellentibus ducibus exterarum gentium. Τὸ βιβλίον τοῦτο μετὰ μικρὸν προοίμιον περιέχει 25 κεφάλαια, ὃν τὰ δέκα ἐννέα ἀναφέρονται εἰς βίους Ἑλλήνων στρατηγῶν, ἐν (τὸ 14ον) εἰς τὸν βίον τοῦ Πέρσου Δατάμους, τὸ 21^{ον} κεφ. ἀναφέρεται, ὅλως συντομώτατα, εἰς βασιλεῖς (τὸν Κῦρον, Δαρεῖον, Φίλιππον, Ἀλέξανδρον τὸν Μέγαν Διονύσιον τὸν πρεσβύτερον, Ἀντίγονον, Δημήτριον, Λυσίμαχον, Σέλευκον καὶ Πτολομαῖον), τὸ 22^{ον} κεφ. εἰς τὸν βίον Ἀμίλκα*, τὸ 23^{ον} κεφ. εἰς τὸν βίον Ἀννίβα", τὸ 24^{ον} κεφ. εἰς τὸν βίον Κάτωνος καὶ τὸ 25^{ον} κεφ. εἰς τὸν βίον τοῦ Ἀττικοῦ.

Οἱ δύο τελευταῖοι βίοι εἶναι ἐκ τοῦ βιβλίου τοῦ Νέπωτος de historicis latinis, ὅπερ ἀπετέλει μέρος τοῦ ἔργου de viris illustribus.

β') Ὅλιγα ἀποσπάσματα.

Γνησιότης τῶν βίων.—Ἐγεννήθη ζήτημα ἂν οἱ σφῆζόμενοι βίοι εἶναι γνήσιοι (πλὴν τῶν βίων Κάτωνος καὶ Ἀττικοῦ, οἱ ὅποιοι φαίνονται τοιοῦτοι καὶ μὴ ἐπιτομευθέντες) ἢ εἶναι ἐπιτομή τοῦ de viris illustribus τοῦ Νέπωτος ἢ ἂν εἶναι τέλος ἔργον ἄλλου συγγραφέως (τοῦ Πρόβου ἢ τοῦ Γαίου Ἰουλίου Ἰγίνου). Μέχρι σήμερον ὁμῶς οὐδεμία γνώμη ὀριστικῶς καὶ ἀσφαλῶς ἐπεκράτησεν.

Γλῶσσα τοῦ Νέπωτος.—Ἡ γλῶσσα δὲν εἶναι καθ' ὅλα ὑπόδειγμα ὀρθοπεπίας, ὡς ἡ τοῦ Κικέρωνος καὶ τοῦ Καίσαρος.

* Ὁ Νέπωσ ἔκρινεν ἐπιτομὴν νὰ μὴ παρέλθῃ ἐν σιγῇ τὸν Ἀμίλκαν καὶ τὸν Ἀννίβαν, διότι οὗτοι, κατὰ γενικὴν ὁμολογίαν ὑπερέβαλον πάντας τοὺς ἐν τῇ Ἀφρικῇ κατὰ τε τὴν μεγαλοψυχίαν καὶ τὴν πανουργίαν.

Πηγαί.—Πρὸς ἄνταξιν τοῦ βιβλίου de excellentibus ducibus exterarum gentium ἔσχεν ὑπ' ὄψιν ὁ Νέπωσ τὸν Θουκυδίδη, Ξενοφῶντα (ἢ τὸν γράψαντα τὸ Ἀρησιόλου ἐγκώμιον), τὸν Θεόπομπον, τὸν Δεῖωνα, τὸν Τίμαιον, τὸν Πολύβιον, τὸν Σωσύλον, τὸν Σ(ε)ληνόν, τὸν Βλίθωνα(?) καὶ τὸν Ἀττικὸν ὅστις ἔγραψεν (47 π.Χ.) χρονικὸν (liber annalis) περιέχον τὴν Ῥωμαϊκὴν ἱστορίαν μέχρι τοῦ 54 π. Χ. (Hn 13,1. A 18,1). Ἴσως ἔλαβεν ὑπ' ὄψιν καὶ ἄλλους, οὓς ὁμως δὲν ἀναφέρει, οἷον τὸν Ἡρόδοτον παρὰ τοῦ ὁποίου πολλά, ὡς εἰκόσ, ἡδύνατο νὰ ἀντλήσῃ.

Ὡς πρὸς τὸν βίον τοῦ Ἀττικοῦ ὁ Νέπωσ διηγεῖται ὅτι εἶχεν ἴδει καὶ ἀκούσει ἐκ τοῦ στόματος τοῦ φίλου αὐτοῦ (A 13,7).

Χαρακτηρισμὸς Νέπωτος.—Ὁ Νέπωσ ἡσθάνετο ῥοπήν πρὸς τὰ ἰδεώδη καὶ τὴν μελέτην, ἰδίᾳ τὴν ἱστορίαν, ὡς μαρτυροῦσι τὰ πολυάριθμα βιβλία τὰ ὁποῖα συνέταξε. Δὲν εἶχεν ὁμως τὰς λαμπρὰς ἐκεῖνας ἰδιότητας αἱ ὁποῖαι περικοσμοῦσι τὸν συγγραφέα. Τούτου ἕνεκα τὰ ἔργα αὐτοῦ οὐδόλως φέρουσι τὴν σφραγίδα τοῦ πνεύματος. Ἦτο πεπροικισμένος διὰ πολλῶν ψυχικῶν χαρισμάτων καί, ὅπερ ἀξίζει νὰ τονισθῇ, ἐν τῷ μέσῳ τῆς γενικῆς διαφθορᾶς τὰ ἥθη τοῦ Νέπωτος παρέμειναν ἀνεπίληπτα.

Ἐν τῇ πολιτείᾳ ὁ Νέπωσ, ὡς καὶ οἱ φίλοι τοὺς ὁποίους ἀνεστρέφετο, ἦτο ἀριστοκρατικῶν φρονημάτων. Ἐκράτει ὁμως ἑαυτὸν μακρὰν τῶν πολιτικῶν διενέξεων ἕνα καὶ μόνον ἔχων πόθον τὴν φύλαξιν καὶ διατήρησιν τῆς πολιτείας, ἣν ἐπεθύμει νὰ βλέπῃ εἰς χεῖρας τῶν ἀριστοκρατικῶν, χωρὶς ἐν τούτοις καὶ νὰ θελήσῃ νὰ λάβῃ ἐνεργὸν μέρος ὑπὲρ τοῦ τότε ἀπειλουμένου πολιτεύματος.

Οἱ παρασελίδιοι μικροὶ ἀριθμοὶ δηλοῦσι τὰς χρονολογίας τῶν
παραπλεύρως ἐν τῷ κειμένῳ ἀναγραφομένων γεγονότων.

HAMILCAR*

Hamilcar, Hannibalis filius, cognomine Barca, Kartha- 1
 giniensis, primo Poenico bello, sed temporibus extremis,
 admodum adulescentulus in Sicilia praeesse coepit exerci-
 tui, cum ante eius adventum et mari et terra male res ge- 2
 rerentur Karthaginiensium, ipse ubi affuit, numquam hosti 247
 cessit neque locum nocendi dedit, saepeque e contrario oc-
 casione data lacessivit semperque superior discessit. quo fac-
 to, cum paene omnia in Sicilia Poeni amisissent, ille Ery-
 cem sic defendit, ut bellum eo loco gestum non videretur,
 interim Karthaginienses classe apud insulas Aegates a 3 241
 C. Lutatio, consule Romanorum, superati statuerunt belli fa-
 cere finem eamque rem arbitrio permiserunt Hamilcaris,
 ille etsi flagrabat bellandi cupiditate, tamen paci serviun-
 dum putavit, quod patriam exhaustam sumptibus diutius
 calamitates belli ferre non posse intellegebat, sed ita ut sta- 4
 tim mente agitaret, si paulum modo res essent reffectae,
 bellum renovare Romanosque armis persequi, donecum aut
 virtute vicissent aut victi manus dedissent. hoc consilio pa- 5
 cem conciliavit, in quo tanta fuit ferocia, cum Catulus ne-
 garet bellum compositurum, nisi ille cum suis, qui Erycem
 tenerent, armis relictis Sicilia decederent, ut succumbente
 patria ipse periturum se potius dixerit, quam cum tanto
 flagitio domum rediret: non enim suae esse virtutis arma
 a patria accepta adversus hostes adversariis tradere. huius
 pertinaciae cessit Catulus.

At ille ut Karthaginem venit, multo aliter ac sperarat 2
 rem publicam se habentem cognovit, namque diurnitate
 externi mali tantum exarsit intestinum bellum, ut num-

*Τὸ κείμενον κατὰ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Alfred Fleckeisen.

quam *in* pari periculo fuerit Karthago nisi cum deleta est.
 2 primo mercennarii milites, quibus adversus Romanos usi
 erant, desciverunt, quorum numerus erat viginti milium.
 ii totam abalienarunt Africam, ipsam Karthaginem oppug-
 3 narunt, quibus malis adeo sunt Poeni perterriti, ut etiam
 auxilia ab Romanis petierint; eaque impetrarunt, sed ex-
 tremo, cum prope iam ad desperationem pervenissent, Ha-
 4 milcarem imperatorem fecerunt, is non solum hostes a mu-
 239 ris Karthaginis removit, cum amplius centum milia facta
 essent armatorum, sed etiam eo compulit, ut locorum an-
 gustiis clausi plures fame quam ferro interirent, omnia op-
 pida abalienata, in eis Uticam atque Hipponem, valentis-
 5 sima totius Africae, restituit patriae. neque eo fuit conten-
 237 tus, sed etiam fines imperii propagavit, tota Africa tantum
 otium reddidit, ut nullum in ea bellum videretur multis
 annis fuisse.

3 Rebus his ex sententia peractis fidenti animo atque in-
 237 festo Romanis, quo facilius causam bellandi reperiret, ef-
 fecit ut imperator cum exercitu in Hispaniam mitteretur,
 eoque secum duxit filium Hannibalem annorum novem.
 2 erat praeterea cum eo adulescens illustris, formosus, Has-
 3 drubal; huic ille filiam suam in matrimonium dedit, de
 239 hoc ideo mentionem fecimus, quod Hamilcare occiso ille
 exercitui praefuit resque magnas gessit et princeps largi-
 tione vetustos pervertit mores Karthaginensium eiusdem-
 220 que post mortem Hannibal ab exercitu accepit imperium.

4 At Hamilcar, posteaquam mare transiit in Hispaniam-
 2 1 que venit, magnas res secunda gessit fortuna: maximas bel-
 licosissimasque gentes subegit, equis, armis, viris, pecunia
 2 totam locupletavit Africam. hic cum in Italiam bellum in-
 ferre medicaretur, nono anno postquam in Hispaniam ve-
 nerat, in proelio pugnans adversus Vettones occisus est.

huius perpetuum odium erga Romanos maxime concitasse 3
videtur secundum bellum Poenicum. namque Hannibal, fi- 218
lius eius, assiduis patris obtestationibus eo est perductus, ut
interire quam Romanos non experiri mallet.

HANNIBAL

Hannibal, Hamilcaris filius, Karthaginiensis, si verum 1 246
est, quod nemo dubitat, ut populus Romanus omnes gentes
virtute superarit, non est infitiandum Hannibalem tanto
praestitisse ceteros imperatores prudentia, quanto populus
Romanus antecedit fortitudine cunctas nationes. nam quo- 2
tienscumque cum eo congressus est in Italia, semper disces-
sit superior. quod nisi domi civium suorum invidia debili-
tatus esset, Romanos videtur superare potuisse. sed multo-
rum obtrectatio devicit unius virtutem.

Hic autem velut hereditate relictum odium paternum 3
erga Romanos sic conservavit, ut prius animam quam id
deposuerit, qui quidem, cum patria pulsus esset et aliena-
rum opum indigeret, numquam destiterit animo bellare cum
Romanis. nam ut omittam Philippum, quem absens hostem 2
reddidit Romanis, omnium iis temporibus potentissimus
rex Antiochus fuit, hunc tanta cupiditate incendit bellandi,
ut usque a rubro mari arma conatus sit inferre Italiae, ad 2
quem cum legati venissent Romani, qui de eius voluntate
explorarent darentque operam consiliis clandestinis ut Han-
nibalem in suspicionem regi adducerent, tamquam ab ipsis
corruptus alia atque antea sentiret, neque id frustra fecis-
sent idque Hannibal comperisset seque ab interioribus con-
siliis segregari vidisset, tempore dato adiit ad regem, eique 3
cum multa de fide sua et odio in Romanos commemorasset,
hoc adiunxit: 'pater meus' inquit 'Hamilcar puerulo me,

utpote non amplius novem annos nato, in Hispaniam im-
 217 perator proficiscens Karthagine Iovi optimo maximo ho-
 4 stias immolavit. quae divina res dum conficiebatur, quae-
 sivit a me vellemne secum in castra proficisci. id cum liben-
 ter accepissem atque ab eo petere coepissem ne dubitaret
 ducere, tum ille, faciam, inquit, si mihi fidem quam po-
 stulo dederis. simul me ad aram adduxit, apud quam sacri-
 ficare instituerat, eamque ceteris remotis tenentem iurare
 5 iussit numquam me in amicitia cum Romanis fore. id ego
 iusiurandum patri datum usque ad hanc aetatem ita conser-
 vavi, ut nemini dubium esse debeat, quin reliquo tempore
 6 eadem mente sim futurus. quare si quid amice de Romanis
 cogitabis, non imprudenter feceris, si me celaris; cum qui-
 dem bellum parabis, te ipsum frustraberis, si non me in eo
 principem posueris.

217 3 Hac igitur qua diximus aetate cum patre in Hispaniam
 229 profectus est, cuius post obitum, Hasdrubale imperatore suf-
 221 fecto, equitatu omni praefuit. hoc quoque interfecto exer-
 citus summam imperii ad eum detulit. id Karthaginem de-
 2 latum publice comprobatum est. sic Hannibal minor quin-
 que et viginti annis natus imperator factus proximo trien-
 219 nio omnes gentes Hispaniae bello subegit, Saguntum, foe-
 deratam civitatem, vi expugnavit, tres exercitus maximos
 3 comparavit. ex his unum in Africam misit, alterum cum
 Hasdrubale fratre in Hispania reliquit, reliquum in Italiam
 218 secum duxit. ut saltum Pyrenaeum transiit, quacumque iter
 fecit, cum omnibus incolis confligit: neminem nisi victum
 4 dimisit. ad Alpes posteaquam venit, qua Italiam ab Gallia
 seiungunt, quas nemo umquam cum exercitu ante eum
 praeter Hereulem Graium transierat (quo facto is hodie sal-
 tus Graius appellatur), Alpico conantes prohibere transitu
 concidit, loca patefecit, itinera muniit, effecit ut ea elephan-

tus ornatus ire posset, qua antea unus homo inermis vix poterat reperere. hac copias traduxit in Italiamque pervenit.

Conflixerat apud Rhodanum cum P. Cornelio Scipione 4
 consule eumque pepulerat, cum hoc eodem Clastidii apud 218
 Padum decernit sauciumque inde ac fugatum dimittit. tertio 2
 idem Scipio cum collega Ti. Longo apud Trebiam adver-
 sus eum venit, cum iis manum conseruit, utrosque profligavit inde per Ligures Appenninum transiit, petens Etru- 217
 riam. hoc in itinere adeo gravi morbo afficitur oculorum, 3
 ut postea numquam dextro aeque bene usus sit. qua valetudine cum etiamnum premeretur lecticaque ferretur, C. Flaminius consulem apud Trasumennum cum exercitu insidiis circumventum occidit, neque multo post C. Centenium praetorem cum delecta manu saltus occupantem. hinc in Apuliam pervenit. ibi obviam ei venerunt duo consules 4 216
 C. Terentius et L. Aemilius. utriusque exercitus uno proelio fugavit, Paulum consulem occidit et aliquot praeterea consulares, in eis Cn. Servilium Geminum, qui superiore anno fuerat consul. 217

Hac pugna pugnata Romam profectus nullo resistente 5
 in propinquis urbi montibus moratus est. cum aliquot ibi dies castra habuisset et Capuam reverteretur, Q. Fabius Maximus, dictator Romanus, in agro Falerno ei se obiecit. hic 2
 clausus locorum angustiis noctu sine ullo detrimento exercitus se expedivit Fabioque, callidissimo imperatori, dedit verba. namque obducta nocte sarmenta in cornibus iuven-
 corum deligata incendit eiusque generis multitudinem magnam dispalatam immisit, quo repentino visu obiecto tantum terrorem iniecit exercitui Romanorum, ut egredi extra val-
 lum nemo sit ausus. hanc post rem gestam non ita multis 3
 diebus M. Minucium Rufum, magistrum equitum pari ac dictatorem imperio, dolo productum in proelium fugavit.

212 Ti. Sempronium Gracchum, iterum consulem, in Lucanis
absens in insidias inductum sustulit. M. Claudium Marcel-
206 lum, quinquens consulem, apud Venusiam pari modo inter-
4 fecit. longum est omnia enumerare proelia, quare hoc unum
satis erit dictum, ex quo intellegi possit, quantus ille fuerit:
quamdiu in Italia fuit, nemo ei in acie restitit, nemo adver-
sus eum post Cannensem pugnam in campo castra posuit.

6 Hinc invictus patriam defensum revocatus bellum gessit
203 adversus P. Scipionem, filium eius *Scipionis*, quem ipse pri-
mo apud Rhodanum, iterum apud Padum, tertio apud Tre-
2 biam fugarat, cum hoc exhaustis iam patriae facultatibus cu-
pivit impraesentiarum bellum componere, quo valentior pos-
tea congregaretur, inde colloquium convenit, condiciones non
3 convenerunt, post id factum paucis diebus apud Zamam cum
202 eodem confligit; pulsus (incredibile dictu) biduo et duabus
noctibus Hadrumetum pervenit, quod abest ab Zama circiter
4 milia passuum trecenta, in hac fuga Numidae, qui simul cum
eo ex acie excesserant, insidiati sunt ei, quos non solum ef-
fugit, sed etiam ipsos oppressit. Hadrumeti reliquos e fuga
collegit, novis dilectibus paucis diebus multos contraxit. #

7 Cum in apparando acerrime esset occupatus, Karthagi-
211 nienses bellum cum Romanis composuerunt, ille nihilo se-
tius exercitui postea praefuit resque in Africa gessit [itemque
Mago frater eius] usque ad P. Sulpicium C. Aurelium con-
2 sules, his enim magistratibus legati Karthaginienses Romam
209 venerunt, qui senatui populoque Romano gratias agerent,
quod cum iis pacem fecissent, ob eamque rem corona aurea
eos donarent simulque peterent, ut obsides eorum Fregellis
3 essent captivique redderentur, his ex senatus consulto res-
ponsum est: munus eorum gratum acceptumque esse; obsi-
des, quo loco rogarent, futuros; captivos non remissuros, quod
Hannibalem, cuius opera susceptum bellum foret, inimicis-

simum nomini Romano, etiamnum cum imperio apud exercitum haberent itemque fratrem eius Magonem. hoc responso Karthaginienses cognito Hannibalem domum et Magonem revocarunt. huc ut rediit, rex factus est postquam imperator fuerat, anno secundo et vicesimo: ut enim Romae consules sic Karthagine quotannis annui bini reges creabantur. in eo magistratu pari diligentia se Hannibal praebuit, ac fuerat in bello. namque effecit ex novis vectigalibus non solum ut esset pecunia, quae Romanis ex foedere penderetur, sed etiam superesset, quae in aerario reponeretur. deinde [anno post praeturam] M. Claudio L. Furio consulibus Roma legati Karthaginem venerunt. hos Hannibal ratus sui exponendi gratia missos, priusquam iis senatus daretur, navem ascendit clam atque in Syriam ad Antiochum perfugit. hac re palam facta Poeni naves duas, quae eum comprehenderent, si possent consequi, miserunt, bona eius publicarunt, domum a fundamentis disiecerunt, ipsum exulem iudicarunt.

At Hannibal anno quarto, postquam domo profugerat, L. Cornelio Q. Minucio consulibus, cum quinque navibus Africam accessit in finibus Cyrenaeorum, si forte Karthaginienses ad bellum inducere posset Antiochi spe fiduciaque, cui iam persuaserat ut cum exercitibus in Italiam proficisceretur. huc Magonem fratrem excivit. id ubi Poeni resciverunt, Magonem eadem, qua fratrem, absentem affecerunt poena. illi desperatis rebus cum solvissent naves ac vela ventis dedissent, Hannibal ad Antiochum pervenit. de Magonis interitu duplex memoria prodita est: namque alii naufragio, alii a servulis ipsius interfectum eum scriptum reliquerunt. Antiochus autem si tam in gerendo bello consiliis eius parere voluisset, quam in suscipiendo instituerat, propius Tiberi quam *in* Thermopylis de summa imperii dimicasset, quem etsi multa stulte conari videbat, tamen nulla deseruit in re.

4 praefuit paucis navibus, quas ex Syria iussus erat in Asiam ducere, iisque adversus Rhodiorum classem in Pamphylia mari conflavit. *in* quo cum multitudine adversariorum sui superarentur, ipse quo cornu rem gessit fuit superior.

190 9 Antiocho fugato verens ne dederetur, quod sine dubio
189 accidisset, si sui fecisset potestatem, Cretam ad Gortynios
2 venit, ut ibi, quo se conferret, consideraret. vidit autem vir
omnium callidissimus *in* magno se fore periculo, nisi quid
providisset, propter avaritiam Cretensium. magnam enim
3 secum pecuniam portabat, de qua sciebat exisse famam. ita-
que capit tale consilium. amphoras complures complet
plumbo, summas operit auro et argento, has praesentibus
principibus deponit in templo Dianae, simulans se suas for-
tunas illorum fidei credere. his in errorem inductis statuas
aëneas, quas secum portabat, omni sua pecunia complet eas-
4 que in propatulo domi abicit. Gortynii templum magna cura
custodiunt, non tam a ceteris quam ab Hannibale, ne ille
inscientibus iis tolleret *sua* secumque duceret.

10 Sic conservatis suis rebus omnibus Poenus illis Cre-
tensibus ad Prusiam in Pontum pervenit. apud quem eodem
animo fuit erga Italiam neque aliud quicquam egit quam
2 regem armavit et exacuit adversus Romanos. quem cum vi-
deret domesticis opibus minus esse robustum, conciliabat ce-
teros reges, adiungebat bellicosas nationes. dissidebat ab eo
184 Pegamenus rex Eumenes, Romanis amicissimus, bellum-
que inter eos gerebatur et mari et terra; sed utrobique Eu-
3 menes plus valebat propter Romanorum societatem, quo ma-
gis cupiebat eum Hannibal opprimi, quem si removisset, faci-
liora sibi cetera fore arbitrabatur. ad hunc interficiendum
4 talem iniit rationem. classe paucis diebus erant decreturi.
superabatur navium multitudine: dolo erat pugnandum, cum
par non esset armis. imperavit quam plurimas venenatas

serpentes vivas colligi easque in vasa fictilia conici, harum 5
 cum effecisset magnam multitudinem, die ipso, quo facturus
 erat navale proelium, classiarios convocat iisque praecipit,
 omnes ut in unam Eumenis regis concurrant navem, a cete-
 ris tantum satis habeant se defendere. id illos facile serpen- 6
 tium multitudine consecuturos. rex autem in qua nave vehe-
 retur, ut scirent, se facturum: quem si aut cepissent aut in-
 terfecissent, magno iis pollicetur praemio fore. tali cohorta- 11
 tione militum facta classis ab utrisque in proelium deduci-
 tur. quarum acie constituta, priusquam signum pugnae dare-
 tur, Hannibal, ut palam faceret suis, quo loco Eumenes es-
 set, tabellarium in scapha cum caduceo mittit. qui ubi ad 2
 naves adversariorum pervenit epistulamque ostendens se re-
 gem professus est quaerere, statim ad Eumenem deductus
 est, quod nemo dubitabat quin aliquid de pace esset scrip-
 tum, tabellarius ducis nave declarata suis eodem, unde erat
 egressus, se recepit. at Eumenes soluta epistula nihil in ea 3
 repperit nisi quae ad irridendum eum pertinerent. cuius *rei*
 etsi causam mirabatur neque reperiēbat, tamen proelium
 statim committere non dubitavit. horum in concursu Bithyni 4
 Hannibalis praecepto universi navem Eumenis adoriuntur,
 quorum vim rex cum sustinere non posset, fuga salutem pe-
 titit, quam consecutus non esset, nisi intra sua praesidia se
 recepisset, quae in proximo litore erant collocata. reliquae 5
 Pergamenae naves cum adversarios premerent acrius, repente
 in eas vasa fictilia, de quibus supra mentionem fecimus,
 conici coepta sunt. quae iacta initio risum pugnantibus concit- 6
 arunt neque quare id fieret poterat intellegi. postquam au-
 tem naves suas oppletas conspexerunt serpentibus, nova re
 perterriti, cum, quid potissimum vitarent, non viderent, pup-
 pes verterunt seque ad sua castra nautica rettulerunt. sic 7
 Hannibal consilio arma Pergamenorum superavit, neque

tum solum, sed saepe alias pedestribus copiis pari prudentia pepulit adversarios.

12 Quae dum in Asia geruntur, accidit casu ut legati Prusiae Romae apud T. Quintium Flamini-
 cenarent, atque ibi de Hannibale mentione facta ex iis unus
 2 diceret eum in Prusiae regno esse. id postero die Flamini-
 nus senatui detulit. patres conscripti, qui Hannibale viv-
 numquam se sine insidiis futuros existimarent, legatos in
 189 Bithyniam miserunt, in eis Flamini-
 3 ne inimicissimum suum secum haberet sibi-
 que dederet. his Prusia negare ausus non est; illud recusavit, ne id ad se fieri
 postularent, quod adversus ius hospitii esset: ipsi, si possent,
 comprehenderent: locum, ubi esset, facile inventuros. Han-
 nibal enim uno loco se tenebat, in castello quod ei a rege
 datum erat muneri, idque sic aedificarat ut in omnibus par-
 tibus aedificii exitus haberet, scilicet verens ne usu veniret,
 4 quod accidit. huc cum legati Romanorum venissent ac mul-
 tudine domum eius circumdedissent, puer ab ianua prospici-
 ens Hannibali dixit plures praeter consuetudinem armatos
 apparere. qui imperavit ei, ut omnes fores aedificii circum-
 ret ac propere sibi nuntiaret, num eodem modo undique
 5 obsideretur. puer cum celeriter, quid vidisset, renuntiasset
 omnesque exitus occupatos ostendisset, sensit id non fortuito
 factum, sed se peti neque sibi diutius vitam esse retinendam
 quam ne alieno arbitrio dimitteret, memor pristinarum vir-
 tutum venenum, quod semper secum habens consue-
 183 sumpsit.

13 Sic vir fortissimus, multis variisque perfunctus laboribus,
 anno acquievit septuagesimo, quibus consulibus interierit,
 non convenit. namque Atticus M. Claudio Marcello Q. Fabio
 181 Laeone consulibus motuum in annali suo scriptum reliquit,
 182 at Polybius L. Aemilio Paulo Cn. Baebio Tamphilo, Sulpi-

cuius autem Blitho P. Cornelio Cethego M. Baebio Tamphilo. 181
 atque hic tantus vir tantisque bellis districtus nonnihil tem- 2
 poris tribuit litteris. namque aliquot eius libri sunt, Graeco ser-
 mone confecti, in eis ad Rhodios de Cn. Manlii Volsonis in 189
 Asia rebus gestis, huius belli gesta multi memoriae prodide- 3
 runt, sed ex eis duo, qui cum eo in castris fuerunt simulque
 vixerunt, quamdiu fortuna passa est, Silenus et Sosylus La-
 cedaemonius. atque hoc Sosylo Hannibal litterarum Graeca-
 rum usus est doctore.

. 4

C A T O

M. Cato, ortus municipio Tusculo, adulescentulus, prius 1 234
 quam honoribus operam daret, versatus est in Sabinis, quod
 ibi heredium a patre relictum habebat. inde hortatu L. Va-
 lerii Flacci, quem in consulatu censuraque habuit collegam,
 ut M. Perpenna censorius narrare solitus est, Roman demig-
 ravit in foroque esse coepit. primum stipendium meruit an- 2
 norum decem septemque. Q. Fabio M. Claudio consulibus
 tribunus militum in Sicilia fuit. inde ut rediit, castra secutus 214
 est C. Claudii Neronis magnique opera eius existimata est
 in proelio apud Senam, quo cecidit Hasdrubal, frater Han- 267
 nibalis, quaestor obtigit P. Africano consuli, cum quo non 3 204
 pro sortis necessitudine vixit: namque ab eo perpetua dis-
 sensit vita, aedilis plebei factus est cum C. Helvio. praetor 4 199
 provinciam obtinuit Sardiniam, ex qua quaestor superiore 198
 tempore ex Africa decedens Q. Ennium poetam deduxerat,
 quod non minoris aestimamus quam quemlibet amplissimum
 Sardiniensem triumphum.

Consulatum gessit cum L. Valerio Flacco. sorte provinci- 2 199
 am nactus Hispaniam citeriorem ex ea triumphum deportavit. 195

- 2 ibi cum diutius moraretur, P. Scipio Africanus consul ite-
 194 rum, cuius in priore consulatu quaestor fuerat, voluit eum de
 provincia depellere et ipse ei succedere, neque hoc per se-
 natum efficere potuit, cum quidem Scipio principatum in
 civitate obtineret, quod tum non potentia, sed iure res pu-
 blica administrabatur, qua ex re iratus senatui *consulatu*
 3 peracto privatus in urbe mansit. at Cato, censor cum eodem
 184 Flacco factus, severe praefuit ei potestati. nam et in complu-
 res nobiles animadvertit et multas res novas in edictum ad-
 didit, qua re luxuria reprimeretur, quae iam tum incipiebat
 4 pullulare. circiter annos octoginta, usque ad extremam ae-
 tatem ab adolescentia, rei publicae causa suscipere inimici-
 tias non destitit. a multis tentatus non modo nullum detri-
 mentum existimationis fecit, sed, quoad vixit, virtutum
 laude crevit.
- 3 In omnibus rebus singulari fuit industria: nam et agri-
 cola sollers et peritus iuris consultus et magnus imperator
 2 et probabilis orator et cupidissimus litterarum fuit, quarum
 studium etsi senior arripuerat, tamen tantum progressum
 fecit, ut non facile reperiri possit neque de Graecis neque de
 Italicis rebus, quod ei fuerit incognitum. ab adolescentia
 3 confecit orationes. senex historias scribere instituit. earum
 sunt libri septem. primus continet res gestas regum populi
 Romani, secundus et tertius unde quaeque civitas orta sit
 Italica, ob quam rem omnes Origines videtur appellasse. in
 quarto autem bellum Poenicum est primum, in quinto se-
 4 cundum. atque haec omnia capitulatim sunt dicta. reliqua
 quoque bella pari modo persecutus est usque ad praeturam
 150 Ser. Galbae, qui diripuit Lusitanos: atque horum bellorum
 duces non nominavit, sed sine nominibus res notavit. in
 eisdem exposuit, quae in Italia Hispanisque [aut fierent

aut] viderentur admiranda: in quibus multa industria et diligentia comperet, nulla doctrina.

. 5

ATTICUS

T. Pomponius Atticus, ab origine ultima stirpis Romanae generatus, perpetuo a maioribus acceptam equestrem obtinuit dignitatem. patre usus est diligente et, ut tum erant tempora, diti inprimisque studioso litterarum. hic, prout ipse amabat litteras, omnibus doctrinis, quibus puerilis aetas impertiri debet, filium erudit. erat autem in puero praeter docilitatem ingenii summa suavitas oris atque vocis, ut non solum celeriter acciperet quae tradebantur, sed etiam excellenter pronuntiaret. qua ex re in pueritia nobilis inter aequales ferebatur clariusque exsplendescebat, quam generosi condiscipuli animo aequo ferre possent. itaque incitabat omnes studio suo, quo in numero fuerunt L. Torquatus, C. Marius filius, M. Cicero: quos consuetudine sua sic devinxit, ut nemo iis perpetua *vita* fuerit carior.

Pater mature decessit. ipse adolescentulus propter affinitatem P. Sulpicii, qui tribunus plebei interfectus est, non expers fuit illius periculi: namque Anicia, Pomponii consobrina, nupserat Servio, fratri Sulpicii. itaque interfecto Sulpicio posteaquam vidit Cinnano tumultu civitatem esse perturbatam neque sibi dari facultatem pro dignitate vendi, quin alterutram partem offenderet, dissociatis animis civium, cum alii Sullanis, alii Cinnanis faverent partibus, idoneum tempus ratus studiis obsequendi suis Athenas se contulit. neque eo setius adolescentem Marium hostem

indicatum iuvit opibus suis, fugam pecunia sublevavit.
 3 ac ne illa peregrinatio detrimentum aliquod afferret rei fam-
 iliari, eodem magnam partem fortunarum traiecit sua-
 rum hic ita vixit ut universis Atheniensibus merito esset
 4 carissimus. nam praeter gratiam, quae iam in adolescentulo
 magna erat, saepe suis opibus inopiam eorum publicam le-
 vavit. cum enim versuram facere publice necesse esset ne-
 que eius condicionem aequam haberent, semper se inter-
 posuit, atque ita ut neque usuram umquam ab iis acceperit,
 5 neque longius, quam dictum esset, debere passus sit. quod
 utrumque erat iis salutare : nam neque indulgendo invete-
 rascere eorum aes alienum patiebatur neque multiplicandis
 6 usuris crescere. auxit hoc officium alia quoque liberalitate:
 nam universos frumento donavit, ita ut singulis seni modii
 tritici darentur, qui modus mensurae medimnus Athenis
 appellatur.

3 Hic autem sic se gerebat, ut communis infimis, par
 principibus videretur. quo factum est ut huic omnes hono-
 res, quos possent, publice haberent civemque facere stude-
 rent: quo beneficio ille uti noluit [quod nonnulli ita in-
 2 terpretantur, amitti civitatem Romanam alia ascita]. quam-
 diu affuit, ne qua sibi statua poneretur, restitit, absens
 prohibere non potuit, itaque aliquot ipsi et Phidiae locis
 sanctissimis posuerunt: hunc enim in omni procuratione
 rei publicae actorem auctoremque habebant potissimum.
 3 igitur primum illud munus fortunae, quod in ea urbe natus
 est, in qua domicilium orbis terrarum esset imperii, ut
 eandem et patriam haberet et domum; hoc speciemem
 prudentiae, quod, cum in eam se civitatem contulisset,
 quae antiquitate, humanitate doctrinaque praestaret omnes,
 unus ei fuit carissimus.

4 . . . . .

tranquillatis autem rebus Romanis remigravit Romam, ut 5
opinor L. Cotta L. Torquato consulibus; quem discedentem 65
sic universa civitas Atheniensium prosecuta est, ut lacrimis
desiderii futuri dolorem indicaret.

Habebat avunculum Q. Caecilium, equitem Romanum, 5
familiarem L. Luculli, divitem, difficillima natura: cuius sic
asperitatem veritus est, ut, quem nemo ferre posset, huius
sine offensione ad summam senectutem retinuerit benivo-
lentiam, quo facto tulit pietatis fructum. Caecilius enim mo- 2
riens testamento adoptavit eum heredemque fecit ex do-
drante: ex qua hereditate accepit circiter centiens sesterti- 58
um. erat nupta soror Attici Q. Tullio Ciceroni, easque nup- 3
tias M. Cicero conciliarat, cum quo a condiscipulatu vivebat
coniunctissime, multo etiam familiarius quam cum Quinto,
ut iudicari possit plus in amicitia valere similitudinem mo-
rum quam affinitatem. utebatur autem intime Q. Hortensio, 4
qui iis temporibus principatum eloquentiae tenebat, ut in-
tellegi non posset, uter eum plus diligeret, Cicero an Hor-
tensius: et, id quod erat difficillimum, efficiebat ut, inter
quos tantae laudis esset aemulatio, nulla intercederet obtrec-
tatio essetque talium virorum copula.

In re publica ita est versatus, ut semper optimarum par- 6
tium et esset et existimaretur, neque tamen se civilibus fluc-
tibus committeret, quod non magis eos in sua potestate exi-
stimabat esse, qui se his dedissent, quam qui maritimis iac-
tarentur. honores non petiit, cum ei paterent propter vel gra- 2
tiam vel dignitatem: quod neque peti more maiorum neque
capi possent conservatis legibus in tam effusis ambitus largi-
tionibus neque *geri* e re publica sine periculo corruptis civi-
tatis moribus. ad hastam publicam numquam accessit. nul- 3
lius rei neque praes neque manceps factus est. neminem ne-
que suo nomine neque subscribens accusavit, in ius de sua re

4 numquam iit, iudicium nullum habuit. multorum consulum
 praetorumque praefecturas delatas sic accepit, ut neminem
 in provinciam sit secutus, honore fuerit contentus, rei fami-
 liaris despexerit fructum: qui ne cum Quinto quidem Cice-
 rone voluerit ire in Asiam, cum apud eum legati locum
 5 obtinere posset. non enim decere se arbitrabatur, cum prae-
 turam gerere noluisset, asseclam esse praetoris. qua in re
 non solum dignitati serviebat, sed etiam tranquillitati, cum
 suspiciones quoque vitaret criminum. quo fiebat ut eius ob-
 servantia omnibus esset carior, cum eam officio, non timori
 neque spei tribui viderent.

13 . . . . .
 Neque vero ille minus bonus pater familias habitus est
 quam civis. nam cum esset pecuniosus, nemo illo minus fuit
 emax, minus aedificator. neque tamen non inprimis bene ha-
 2 bitavit omnibusque optimis rebus usus est. nam domum ha-
 buit in colle Quirinali Tamphilianam, ab avunculo heredi-
 tate relictam, cuius amoenitas non aedificio, sed silva consta-
 bat: ipsum enim tectum antiquitus constitutum plus salis
 quam sumptus habebat: in quo nihil commutavit, nisi si quid
 3 vetustate coactus est. usus est familia, si utilitate iudican-
 dum est, optima, si forma, vix mediocri. namque in ea
 erant pueri litteratissimi, anagnostae optimi et plurimi li-
 brarii, ut ne pedisequus quidem quisquam esset, qui non
 utrumque horum pulchre facere posset, pari modo artifices.
 4 ceteri, quos cultus domesticus desiderat, apprime boni. ne-
 que tamen horum quemquam nisi domi natum domique fac-
 tum habuit: quod est signum non solum continentiae, sed
 etiam diligentiae. nam et non intemperanter concupiscere,
 quod a plurimis videas, continentis debet duci, et potius in-
 dustria quam pretio parare non mediocris est diligentiae.
 5 elegans, non magnificus, splendidus, non sumptuosus:

omnisque diligentia munditiam, non affluentiam affectabat, supellex modica, non multa, ut in neutram partem conspici posset. nec praeteribo, quamquam nonnullis leve visum iri 6
putem, cum inprimis lautus esset eques Romanus et non parum liberaliter domum suam omnium ordinum homines invitaret, non amplius quam terna milia peraeque in singulos menses ex ephemeride eum expensum sumptui ferre solitum. atque hoc non auditum, sed cognitum praedicamus: saepe 7
enim propter familiaritatem domesticis rebus interfuimus.

Nemo in convivio eius aliud acroama audivit quam 14
anagnosten, quod nos quidem iucundissimum arbitramur; neque umquam sine aliqua lectione apud eum cenatum est, ut non minus animo quam ventre convivae delectarentur: namque eos vocabat, quorum mores a suis non abhorre- 2
rent. cum tanta pecuniae facta esset accessio, nihil de cottidiano cultu mutavit, nihil de vitae consuetudine, tantaque usus est moderatione, ut neque in sestertio viciens, quod a patre acceperat, parum se splendide gesserit neque in sestertio centiens affluentius vixerit, quam instituerat, parique fastigio steterit in utraque fortuna. nullos habuit hortos, nul- 3
lam suburbanam aut maritimam sumptuosam villam, neque in Italia, praeter Arretinum et Nomentanum, rusticum praedium, omnisque eius pecuniae reditus costabat in Epiroticis et urbanis possessionibus. ex quo cognosci potest usum eum pecuniae non magnitudine, sed ratione metiri solitum.

Mendacium neque dicebat neque pati poterat. itaque eius 15
comitas non sine severitate erat neque gravitas sine facilitate, ut difficile esset intellectu, utrum eum amici magis venerationem an amarent. quidquid rogabatur, religiose promittebat, quod non liberales, sed leves arbitrabatur polliceri quod praestare non possent. idem in tenendo, quod semel annuis- 2
set, tanta erat cura, ut non mandatam, sed suam rem videre-

tur agere. numquam suscepti negotii eum pertaesum est: suam enim existimationem in ea re agi putabat, qua nihil
 3 habebat carius. quo fiebat ut omnia Ciceronum, M. Catonis, Q. Hortensii, A. Torquati, multorum praeterea equitum Romanorum negotia procuraret. ex quo iudicari potest non inertia, sed iudicio fugisse rei publicae procurationem.

16 Humanitatis vero nullum afferre maius testimonium possum, quam quod adulescens idem seni Sullae fuit iucundissimus, senex adulescenti M. Bruto, cum aequalibus autem suis Q. Hortensio et M. Cicerone sic vixit: ut iudicare difficile sit, cui aetati fuerit aptissimus. quamquam eum praecipue dilexit Cicero, ut ne frater quidem ei Quintus carior fuerit
 2 aut familiarior. ei rei sunt indicio praeter eos libros, in quibus de eo facit mentionem, qui in vulgus sunt editi, sedecim volumina epistularum, ab consulatu eius usque ad extremum tempus ad Atticum missarum: quae qui legat, non multum de-
 4 sideret historiam contextam eorum temporum. sic enim omnia de studiis principum, vitis ducum, mutationibus rei publicae perscripta sunt, ut nihil in eis non appareat et facile existimari possit, prudentiam quodam modo esse divinationem, non enim Cicero ea solum, quae vivo se acciderunt, futura praedixit, sed etiam, quae nunc usu veniunt, cecinit ut vates.

17 De pietate autem Attici quid plura commemorem? cum hoc ipsum vere gloriantem audierim in funere matris suae, quam extulit annorum nonaginta, cum *ipse esset* septem et
 42 sexaginta, se numquam cum matre in gratiam redisse, numquam cum sorore fuisse in similitate, quam prope aequalem habebat.
 2 quod est signum aut nullam umquam inter eos querimoniam intercessisse, aut hunc ea fuisse in suos indulgentia, ut, 3 quos amare deberet, irasci eis nefas duceret. neque id fecit natura solum, quamquam omnes ei paremus, sed etiam doctrina: nam principum philosophorum ita percepta habuit praecepta

ut iis ad vitam agendam, non ad ostentationem uteretur.

Moris etiam maiorum summus imitator fuit antiquita- 18
 tisque amator, quam adeo diligenter habuit cognitam, ut
 eam totam in eo volumine exposuerit, quo magistratus or-
 dinavit. nulla enim lex neque pax neque bellum neque res 2
 illustris est populi Romani, quae non in eo suo tempore sit
 notata, et, quod difficillimum fuit, sic familiarum origi-
 nem subtexit, ut ex eo clarorum virorum propagines possi-
 mus cognoscere. fecit hoc idem separatim in aliis libris, ut 3
 M. Bruti rogatu Iuniam familiam a stirpe ab hanc aetatem
 ordine enumeraverit, notans, quis a quo ortus quos honores
 quibusque temporibus cepisset: pari modo Marcelli Claudii 4
 Marcellorum, Spicionis Cornelii et Fabii Maximi Fabiorum
 et Aemiliorum, quibus libris nihil potest esse dulcius iis, qui
 aliquam cupiditatem habent notitiae clarorum virorum. at- 5
 tigit poetice quoque, credimus, ne eius expertus esset suavi-
 tatis. namque versibus *de iis*, qui honore rerumque gestarum
 amplitudine ceteros populi Romani praestiterunt, exposuit ita,
 ut sub singulorum imaginibus facta magistratusque eorum 6
 non amplius quaternis quinisque versibus descripserit: quod
 vix credendum sit tantas res tam breviter potuisse declarari,
 est etiam unus liber Graece confectus, de consulatu Ciceronis.

Haec hactenus Attico vivo edita a nobis sunt. nunc, quo- 19
 niam fortuna nos superstites ei esse voluit, reliqua perse-
 quemur et, quantum potuerimus, rerum exemplis lectores
 docebinus suos cuique mores plerumque conciliare fortu-
 nam. namque hic contentus ordine equestri, quo erat ortus, 2
 in affinitatem pervenit imperatoris divi filii, cum iam ante
 familiaritatem eius esset consecutus nulla alia re quam ele-
 gantia vitae, qua ceteros ceperat principes civitatis dignitate
 pari, fortuna humiliores. tanta enim prosperitas Caesarem 3
 est consecuta, ut nihil ei non tribuerit fortuna, quod cuiquam

ante detulerat, et conciliarit, quod nemo adhuc civis Roma-
 4 nus quivit consequi. nata est autem Attico neptis ex Agrippa,
 cui virginem filiam collocarat. hanc Caesar vix anniculant
 Ti. Claudio Neroni, Drusilla nato, privigno suo, despondit :
 quae coniunctio necessitudinem eorum sanxit, familiarita-
 20 tem reddidit frequentiore. quamquam ante haec sponsalia
 non solum, cum ab urbe abesset, numquam ad suorum quem-
 quam litteras misit, quin Attico scriberet, quid ageret, inpri-
 2 mis quid legeret quibusque in locis et quamdiu esset mora-
 turus, sed etiam, cum esset in urbe et propter infinitas suas
 occupationes minus saepe, quam vellet, Attico frueretur,
 nullus dies temere intercessit, quo non ad eum scriberet, cum
 modo aliquid de antiquitate ab eo requireret, modo aliquam
 quaestionem poëticam ei proponeret, interdum iocans eius
 3 verbosiores eliceret epistulas. ex quo accidit, cum aedis Iovis
 Feretrii in Capitolio, ab Romulo constituta, vetustate atque
 4 incuria detecta prolaberetur, ut Attici admonitu Caesar eam
 reficiendam curaret. neque vero a M. Antonio minus absens
 litteris colebatur, adeo ut accurate ille ex ultimis terris, quid
 5 ageret, curae sibi haberet certiore facere Atticum. hoc
 quale sit, facilius existimabit is, qui iudicare poterit, quanta
 sit sapientiae eorum retinere usum benivolentiamque, inter
 quos maximarum rerum non solum aemulatio, sed obtrec-
 tatio tanta intercedebat, quantam fuit [incidere] necesse inter
 Caesarem atque Antonium, cum se uterque principem non
 solum urbis Romae, sed orbis terrarum esse cuperet.

21 Tali modo cum septem et septuaginta annos complexisset
 atque ad extremam senectutem non minus dignitate quam
 gratia fortunaque crevisset (multas enim hereditates nulla
 alia re quam bonitate consecutus est) tantaque prosperitate
 usus esset valetudinis, ut annis triginta medicina non indi-
 2 guisset, nactus est morbum, quem initio et ipse et medici

contempserunt: nam putarunt esse tenesmon, cui remedia celeria faciliaque proponerentur. in hoc cum tres menses sine ullis doloribus, praeterquam quos ex curatione capiebat, consumpsisset, subito tanta vis morbi in imum intestinum prorupit, ut extremo tempore per lumbos fistulae puris eruperint. atque hos priusquam ei accideret, postquam in dies dolores accrescere febresque accessisse sensit, Agrippam generum ad se arcessi iussit et cum eo L. Cornelium Balbum Sextumque Peducaeam. hos ut venisse vidit, in cubitum innixus 'quantam' inquit 'curam diligentiamque in valetudine mea tuenda hoc tempore adhibuerim, cum vos testes habeam, nihil necesse est pluribus verbis commemorare. quibus quoniam, ut spero, satisfeci, me nihil reliqui fecisse, quod ad sanandum me pertineret, reliquum est ut egomet mihi consulam. id vos ignorare nolui: nam mihi stat alere morbum desinere. namque his diebus quidquid cibi sumpsi, ita produxi vitam, ut auxerim dolores sine spe salutis. quare a vobis peto, primum ut consilium probetis meum, deinde ne frustra dehortando impedire conemini'.

Hac oratione habita tanta constantia vocis atque vultus, ut non ex vita, sed ex domo in domum videretur migrare, cum quidem Agrippa eum flens atque osculans oraret atque obsecraret, ne id quod natura cogeret ipse quoque sibi accederet, et, quoniam tum quoque posset temporibus superesse, se sibi suisque reservaret, preces eius taciturna sua obstinatione depressit. sic cum biduum cibo se abstinuisset, subito febris decessit leviorque morbus esse coepit. tamen propositum nihilo setius peregit itaque die quinto, postquam id consilium inierat, pridie kal. Apriles Cn. Domitio C. Sosio consulibus decessit. elatus est in lecticula, ut ipse praescriberat, sine ulla pompa funeris, comitantibus omnibus bonis, maxima vulgi frequentia. sepultus est iuxta viam Appiam ad quintum lapidem in monumento Q. Caecilii, avunculi sui,

ΠΙΝΑΞ ΙΣΤΟΡΙΚΟΣ ΚΑΙ ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΟΣ

- Aegates.** (ī)um θηλ. Αἰγούσαι, Αἰγούσαι. Ἦσαν τρεῖς νῆσοι πρὸς Δ. τῆς Σικελίας.
- Aemilius (Paulus).** Λεύκιος Αἰμιλίος Παῦλος 1) ῥωμαῖος ὕπατος, ὅστις ἐφρονεῦθη κατὰ τὴν παρὰ τὰς Κάννας μάχην τῷ 216 π. X. Hn 4,4.—2) ῥωμαῖος ὕπατος τῷ 182 π. X. Hn 13,1. Aemilii, ōrum, οἱ ἀνήκοντες τῇ τῶν Αἰμιλίων γενεᾷ A 18,4.
- Africa, ae** θηλ. Ἀφρική, Λιβύη, ἡ ἐπὶ τῶν ῥωμαϊκῶν χρόνων βόρειος παραλλῆλος χώρα, ἡ περιοχή τῆς Καρχηδόνος Hn 2,2.
- Africanus** ἐπωνυμία τῶν Σκιπιωνῶν, ἰδ. Scipio.
- Agrippa, (Marcus Vipsanius),** Μάρκος Οὐψάνιος (Βιψάνιος) Ἀγρίππας. Διακρίνεται ὡς ἄριστος στρατηγὸς καὶ πολιτικός. Συναξεῦσθην περὶ τὸ τέλος τοῦ βίου του τὴν νεαρὰν χῆραν Ἰουλίαν, θυγατέρα τοῦ Αὐγούστου.
- Alpes, ūm,** θηλ. Ἀλπεις, ὄρη τῆς Β. Ἰταλίας.
- Alpici, ōrum,** ἄ. Οἱ κάτοικοι τῶν Ἀλπεων.
- Anicia, ae,** Ἀνικία, ἐξαδέλφη τοῦ Τίτου Πομπωνίου Ἀττικοῦ, ἰδ. καὶ Sulpicius.
- Antiochus.** Ἀντίοχος ὁ Γ'. ὁ καλούμενος Μέγας, βασιλεὺς τῆς Συρίας (223—187 π. X.). ἰδ. εἰκόνα.
- Antonius, (Marcus),** Μάρκος Ἀντώνιος, εἷς τῶν τριῶν ἀνδρῶν (triumvir) μετὰ τοῦ Λεπίδου καὶ τοῦ Ὀκταβιανοῦ.
- Apenninus, ἄ.** τὰ Ἀπέννινα, ὄρη διασχίζοντα τὴν Ἰταλίαν.
- Appia (via).** Ἀππία ὁδός. Ἡ μεγάλη μεσημβρινή ὁδός, ἧς τὴν κατασκευὴν ἤρξατο (τῷ 312 π. X.) ὁ τιμητῆς (censor) Ἀππιος Κλαύδιος Καίκιος. Ἦτο ἡ λαμπροτάτη τῶν ὁδῶν τῆς Ῥώμης καὶ διὰ τοῦτο ἐκαλεῖτο βασίλισσα τῶν ὁδῶν (regina viarum). Ἦρχιζεν ἀπὸ τῆς Ῥώμης καὶ δὴ ἀπὸ τῆς Porta Capēna καὶ ἐφθανε μέχρι τῆς πόλεως Καπύης, βραδύτερον ὅμως ἐπὶ Αὐγούστου κατέληγεν εἰς τὸ Βρενδῆσιον (Πρίντζε).
- Apulia, ae,** θηλ. Ἀπουλία, χώρα ἐπὶ τῆς ΝΑ. πλευρᾶς τῆς Ἰταλίας ἐπὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους.
- Arretinus, Ἀρρητίνος,** τοῦ Ἀρρητίου, παρὰ τὸ Ἀρρητίον, πόλιν τῆς Ἐτρουρίας (νῦν Arezzo).
- Asia, ae,** θηλ. (Ἀσία). 1) ἡ νῦν ἀπὸ τοῦ Δ'. μ' X. αἰῶνος καλουμένη Μ. Ἀσία Hn 8,4. 2) ἡ ῥωμ. ἐπαρχία Ἀσία (ἀπὸ τοῦ 130 π. X.) A 6,4.
- Athēnae, ārum** θηλ. Ἀθῆναι.
- Atticus (T. Pomponius Atticus)** ἰδ. C. 3,5. Hn 13,1 καὶ A 1 καὶ ἐξῆς.

Aurelius Cotta (C.), Γάιος Αύρηλιος Κόττας, ρωμ. ὕπατος μετὰ τοῦ Σολωνίου (200 π. X.) Hn 7, 1.

Baebius Βαίβιος, ρωμ. ὄνομα οἰκογενείας ἰδ. Tamphilus.

Balbus (L. Cornelius), Βάλβος, φίλος τοῦ Ἀττικοῦ καὶ τοῦ Κικέρωνος.

Barca, ae, ἄ. Βάρκας (ἄ. φονικικὴ=κεραυνός). Προσωπικὴ τοῦ Ἀμύκκα καὶ τῆς οἰκογενείας αὐτοῦ.

Bithynia, ae, θηλ. Βιθυνία, χώρα ἐπὶ τῆς ΒΔ. παραλίας τῆς Μ. Ἀσίας.

Bithyni, ōrum, ἄ. Βιθυνοί, κάτοικοι τῆς Βιθυνίας.

Blitho, id. Sulpicius.

Brutus (Marcus Iunius), Μάρκος Ἰούνιος Βρούτος, υἱὸς τοῦ Μ. Βρούτου καὶ τῆς Σεργιλίας, ἀδελφῆς τοῦ Κάτωνος (τοῦ Uticensis). Οὗτος μετὰ τοῦ Κασιίου ὑπῆρξεν ὁ ἀρχηγὸς τῆς συνωμοσίας κατὰ τοῦ Καίσαρος.

Caecilius (Quintus), πλούσιος ῥωμαῖος ἱππεύς, θεῖος τοῦ Ἀττικοῦ.

Caesar, āris, Καίσαρ. 1) Iulius Caesar, ἐπιφανέστατος στρατιωτικὸς καὶ πολιτικὸς (ἔγενν. τῇ 12 Ἰουλίου τοῦ 100 π. X., ἐδόλοφονήθη τῇ 15 Μαρτίου τοῦ 44 π. X.). Μετὰ τὸ θάνατον αὐτοῦ ἔλαβε τὸν τίτλον divus (θεός) A 19,2.—2) Caesar (C. Octavius). Ἐγεννήθη τῷ 63 π. X. καὶ ἀπέθανε τῷ 14 π. X. Ἐλαβε τὸν τίτλον τοῦ imperator τῷ 29 π. X. καὶ κατόπιν τὴν προσωπορικὴν Augustus. Ἦτο υἱὸς τῆς Ἀσίας, ἀνεψιῶς τοῦ Γαίου Ἰουλίου Καίσαρος. Ὑψιστηθεὶς παρ' αὐτοῦ προσέλαβε τὸ ὄνομα Γάιος Ἰούλιος Καίσαρ Ὀκταβιανός.

Cannensis e, τῶν Καννῶν, πολέμησις τῆς Ἀπουλίας pugna Cannensis ἡ παρὰ τὰς Κάννας μάχη.

Capitolium, ii, Καπετώλιον, ὁ λόφος τοῦ Καπετωλίου A 20,3.

Capua, ae, θηλ. Καπύη, πρωτεύουσα τῆς Καμπανίας.

Cato, ōnis. 1) M. Porcius Cato Μάρκος Πόρκιος Κάτων, ὁ πρεσβύτερος ἢ Censorius ἰδ. βιογρ. Κάτωνος. 2) M. Porcius Cato ὁ νεώτερος ὁ ἐπονομασθεὶς Uticensis, δισέγγονος τοῦ προηγουμένου A 15,3.

Catulus (C. Lutatius), Γάιος Λευτάτιος Κάτλος, ρωμ. ὕπατος (242 π. X.).

Centenius (C.), Γάιος Κεντένιος. Ἦτο praetor (legatus pro praetore) τοῦ ὑπάτου Σεργιλίου.

Cethegus (P. Cornelius), Πόπλιος Κορνήλιος Κέθηγος, ρωμ. ὕπατος (181 π. X.) Hn 43,1.

Cicero, ōnis. 1) Marcus Tullius Cicero Μάρκος Τύλλιος Κικέρων, ὁ γνωστὸς ρωμ. πολιτικὸς, ρήτωρ καὶ φιλόσοφος, σύγχρονος καὶ φίλος τοῦ Ἀττικοῦ (ἔγενν. τῷ 106 π. X., ἐφρονεῖθη τῷ 43 π. X.) A 1,4. 5,4. 16,1. 16 3. 2) Quintus Tullius Cicero Κεῖντος Τύλλιος Κικέρων, ἀδελφὸς τοῦ προηγουμένου, γαμβρὸς (τῷ 68 π. X.) τοῦ Ἀττικοῦ A 5,3. 6,4. 16,2.—Πληθ. Cicerōnes=M. καὶ Q. Tullius Cicero A 15, 3.

Cinnānus, Κιννανός, τοῦ Κίννα. Ὁ Λεύκιος Κορνήλιος Κίννας ἐκβλήθη ἐκ τῆς Ῥώμης ὑπὸ τῶν περὶ τὸν Σύλλαν καὶ συναθροίσας στρατὸν εἰσῆλθεν εἰς

- τὴν πόλιν καὶ ἔλαβε μέρος εἰς τὴν πέντε ἡμέρας διαρκέσασαν σφαγὴν τῶν πολιτῶν.
- Clastidium, ii, εὐ. Κλαστιδιον (νῦν *Casteggio*, πόλις τῆς ἐντὸς τῶν Ἰταλίων Γαλιτίας πρὸς Β. τῆς νῦν Γενόας (Genova).
- Claudius, i, 1) M. Claudius Marcellus, Μάρκος Κλαύδιος Μάρκελλος, ῥωμ. ὑπάτος (196 π. X.) Hn 7,6.-2) C. Claudius Nero Γάιος Κλαύδιος Νέρων (ὑπάτος τῷ 207 π. X.) νικητὴς τοῦ Ἀσδρούβα παρὰ τὴν Σήνην C 1,2-3) Tiberius Claudius Nero Τιβέριος Κλαύδιος Νέρων (υἱὸς τῆς Λιβίας Δρουσίλλης συζευθείσης εἰς δεύτερον γάμον μετὰ τοῦ Αὐγούστου), ὁ μετέπειτα (14 π. X.—37 μ. X.) αὐτοκράτωρ Τιβέριος A 19,4.
- Cornelius (C.), Γάιος Κορνήλιος, ῥωμ. ὑπάτος (193 π. X.) Hn 8,1 Ἰδ. Cethegus καὶ Scipio.
- Cotta (C. Aurelius), Κάττας, ῥωμ. ὑπάτος, τῷ 65 π.χ. A 4,5.
- Creta, ae, θηλ. Κρήτη.
- Cretenses, ūm, ἄ. οἱ κάτοικοι τῆς Κρήτης, Κρήτες.
- Cyrenaei, ōrum, ἄ. οἱ κάτοικοι τῆς Κυρήνης (πρωτεύουσος τῆς Κυρηναϊκῆς ἐν τῇ Β. Ἀφρικῇ, πρὸς Δ. τῆς Αἰγύπτου), Κυρηναῖοι.
- Diāna, ae, θυγάτηρ τοῦ Διὸς καὶ τῆς Λητοῦς Ἐπιμαρτο ὡς θεὰ τῆς θήρας. Τρυφίεται πρὸς τὴν Ἀρτεμιν τῶν Ἑλληνῶν.
- Domitius (Cn.=Γναίος), Δομίτιος, ῥωμ. ὑπάτος (32 π. X.)
- Drusilla, ae Ἰδ. Claudius ἄρ. 3.
- Ennius, (Q.=Quintus). Εὐνιος, ὁ δημιουργὸς τῆς ῥωμ. λογοτεχνίας. Ἐγεννήθη (τῷ 239 π. X.) ἐν Ρωδαίαις (νῦν *Rugge*) τῆς Καλαβρίας, ἔγραψε καὶ ἐπικὸν καὶ ποίημα ἐπιγραφόμενον *Annales* (=Χρονικὰ), ἐν τῷ ὅποιῳ ἐπραγματεύθη τὴν ἱστορίαν τῶν Ῥωμαίων ἀπὸ τῆς ἀρχῆς τοῦ Αἰνείου εἰς τὴν Ἰταλίαν μέχρι τῶν ἑαυτοῦ χρόνων.
- Epiroticus, Ἡπειρωτικός, ἐπὶ τῆς Ἡπείρου κείμενος.
- Eryx, ūcis, ἄ. Ἐρυξ, πόλις καὶ ὄρος πρὸς τὸ Δυτικὸν μέρος τῆς Σικελίας (νῦν *Monte San Giuliano* ἢ ἀπλῶς *San Giuliano*).
- Etruria, ae, Ἐτρούρια (νῦν *Toscana*), χώρα ἐπὶ τῆς Δυτικῆς παραλίας τῆς Ἰταλίας.
- Eumenes, is, Εὐμένης, βασιλεὺς τῆς Περγᾶμου (197-159 π. X.), Ἰδ. εἰκόνα.
- Falernus (ager). Ὁ Φαλερνὸς ἀγρὸς, παρὰ τὴν Δυτικὴν παραλίαν τῆς Ἰταλίας ἐν τῇ Καμπανίᾳ, ἐνομαστὸς διὰ τὸν οἶνον.
- Fabius, i) Q(aintus) Fabius Maximus Verrucosus (ὁ ἐπικληθεὶς Cunctator=Μελλητής), ὑπάτος τῷ 214 π. X. ἐνομαστὸς στρατηγὸς κατὰ τὸν δ' Καρχηδονιακὸν πόλεμον Hn 5,1 ἐξ. C 1,2. A 18,4. Πληθοντ. Fabii,

- ōrum, τὰ μέλη τῆς οἰκογενείας τοῦ Φαβίου A 18,4. 2) Fabius Labēo Φάβιος Λαβέων, ὕπατος τῷ 183 π. X. Hn 13,1.
- Feretrīus, Juppiter Feretrīus**, Ζεὺς ὁ Φερέτριος, ὁ Ὑπέριμχος, Ζεὺς ὁ Νικητῆς· κυρίως=ὁ θεὸς τῶν σκύλων, τῶν λαφύρων.
- Flaccus** ἰδ. Valerius.
- Flaminīus (Titus Quintīus)**, Τίτος Κοίντιος Φλαμίνιος, ῥωμαῖος ὕπατος (τῷ 198 π. X.), νικητῆς τοῦ Φιλίππου βασιλέως τῆς Μακεδονίας παρὰ τὰς Κυνὸς Κεφαλῆς (197 π. X.), ἐλευθερωτῆς τῶν Ἑλλήνων.
- Flaminīus (C.)**, Γάιος Φλαμίνιος, ῥωμαῖος ὕπατος (217 π. X.).
- Fregellae, ārum**, Φρεγγέλλαι (νῦν Ceperano), πόλις τῆς Ἰταλίας ἐν Λατίῳ ΝΑ. τῆς Ρώμης.
- Furīus (C.)**, Γάιος Φούριος, ῥωμαῖος ὕπατος (196 π. X.).
- Galba, ae (Servīus Sulpicīus)**, Σέρβιος Σολπικῖος Γάλβας, ῥωμαῖος praetor ἐν τῇ Ἰσπανίᾳ (151 π. X.).
- Gallīa, ae** θηλ. Γαλατία. Αὕτη ἦτο διηρημένη εἰς δύο μέρη εἰς Gallia transalpīna (τὴν σημερινὴν Γαλλίαν) Hn 3,4 καὶ Gallia cisalpīna (τὴν σημερινὴν βόρειον Ἰταλίαν).
- Gortynīi, ōrum**, ἄ. οἱ κάτοικοι τῆς Γόρτυνος (ὄνομα Γόρτυν), πόλεως τῆς Κρήτης, Γορτύνιοι.
- Gracchus, (Tiberīus Sempronīus)**, Τιβέριος Σεμπρόνιος Γράγχος, ῥωμαῖος ὕπατος τῷ 215 καὶ 213 π. X. Ἐφρονεῦθη τῷ 212 π. X.
- Graecus**, ἐλληνικός, Hn 13,2 C. 3, 2.
- Graius (πρόφ. Grajus) saltus**, «Γραΐγια Ἰαλπεις» (ἐκ τοῦ Κελτικοῦ *Kraig*=φαίδς βράχος). Ὁ ἀύχην (κλεισώρεια) τοῦ μικροῦ Ἐγ. Βερνάρδου. Ὅτι ἐκλήθησαν οὕτω τ. ἔ. Γραΐγια Ἰαλπεις (ἐκ τοῦ graius=graecus) ἀπὸ τοῦ Ἑλλήνος Ἡρακλέους εἶναι μῦθος.
- Hadrūmētum, ī, ōs**, Ἀδρῦμητον, πόλις παράλιος τῆς ἐπαρχίας Ἀφρικῆς ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Καρχηδόνος (νῦν Susa).
- Hamīcar, āris** Ἀμίκακς, ὁ πατὴρ τοῦ Ἀννίβα Ὀνομα πολλῶν ὀνομαστῶν Καρχηδονίων. Ἡ λέξις εἶναι φοινικικὴ καὶ δηλοῖ τὸν ὑπὸν ἡττητὴν ἢ τὸ δῶρον τοῦ Melqart (Μελκάρτ ὄνομα τοῦ Βήλου, πολιούχου θεοῦ τῆς Τύρου οὗ ἢ λατρεία μετεδόθη καὶ εἰς τὴν Καρχηδόνα). Ὁ Ἀμίκακς ἐπεκαλεῖτο Barag (Barak ἢ Barka=ἀστραπή, τὸ ἀστράπτον ξίφος).
- Hannībal, ālis**, Ἀννίβας. Ὀνομα πολλῶν Καρχηδονίων στρατηγῶν. Ἡ λέξις εἶναι φοινικικὴ καὶ δηλοῖ τὸ δῶρον τοῦ θεοῦ Baal (Βάαλ=Βήλος). Ἰδ. εἰκόνα.
- Hasdrūbal, ālis**, Ἀσδρούβας 1) γαμβρὸς ἐπὶ θυγατρὶ τοῦ Ἀμίκακς καὶ διάδοχος ἐν τῇ ἀρχῇ (229—221 π. X.) Hn 3, 2. Hn 3,1. 2) ἀδελφὸς τοῦ Ἀννίβα φρονεθεὶς (207 π. X.) παρὰ τὴν Σήνην Hn 3,3. C 1,2.

- Helvius (C.), Γάιος Ἐλδίας, συνάδελφος τοῦ Κάτωνος ἐν τῇ ἀγορανομίᾳ (199 π. X.).
- Hercules, is, Ἡρακλῆς, υἱὸς τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀλκυμήνης, ὀνομαστὸς ἔθνικος ἥρωες τῶν Ἑλλήνων.
- Hippo, onis, ἄ. Ἰππῶν (βασιλικός), πόλις ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Καρχηδόνος (νῦν Βονα).
- Hispania, ae, θηλ. Ἰσπανία (ἡ σημερινὴ Ἰσπανία μετὰ τῆς Πορτογαλίας). Πληθ. Hispaniae, αἱ δύο Ἰσπανίαι π. ἕ. Hispania citerior (Tarracoenensis) νοτιοδυτικὴ Ἰσπανία, ἐκείθεν καὶ νοτιοδυτικῶς τοῦ ποταμοῦ Ἰέρρος (νῦν Ἐβρου) καὶ Hispania ulterior Lusitana καὶ Baetania βορειανατολικὴ Ἰσπανία, ἐντεῦθεν καὶ βορείως τοῦ Ἰέρρος.
- Hortensius (Quintus Hortensius Hortalus), Κρόντος Ὀρτή(ν)σιος Ὀρτάλος, ὀνομαστὸς ῥήτωρ, σύγχρονος τοῦ Κικέρωνος (89-68 π. X.).
- Italia ae, θηλ. Ἰταλία. Italicus, ἰταλικός.
- Iup(ρ)iter (πρόφερε Juppiter), γεν. Iōvis (πρόφ. Jovis), υἱὸς τοῦ Κρόνου καὶ τῆς Ρέας, ὁ μέγιστος καὶ ἰσχυρότατος θεὸς τῶν Ῥωμαίων ταυτίζεται πρὸς τὸν Δία τῶν Ἑλλήνων A 20, 3.—Ἐπίσης πρὸς δῆλωσιν τοῦ Baal, τοῦ μεγίστου θεοῦ τῶν Φοινίκων καὶ τῶν Καρχηδόνιων Hn 2, 3.
- Karthaginiensis, e (καὶ Carthaginiensis), Καρχηδόνιος Hn 7, 2. (εὐς). Hn 1, 1. Οὗς. πληθ. οἱ Καρχηδόνιοι, ἰσχυροὶ ἐμπορικῶς καὶ λίαν ἐξηπλωμένοι λαὸς Hm 1, 3. 2, 3. Hn 7, 1 ἐξ.
- Karthāgo, gīnis (καὶ Carthago) Καρχηδών. Ὀνομαστὴ καὶ ἐμπορικὴ πόλις ἐπὶ τῆς βορείου παραλίας τῆς Ἀφρικῆς, ἀποικία τῆς Τύρου. Ἐκτίσθη περὶ τὸ 888 π. X. (σήμερον σφίζονται ἐρείπια παρὰ τὴν Mersa ἐν Τύνιδι), ἀντίζηλος τῆς Ῥώμης κατεστράφη ὑπὸ τοῦ Ποπλίου Κορηλίου Σκιπίωνος τοῦ Ἀφρικανοῦ τῷ 146 π. X.
- Labēo id. Fabius ἀρ. 2.
- Lacedaemonius, Λακεδαιμόνιος, ἐκ Λακεδαίμονος (Σπάρτης).
- Ligures, um, ἄ. Λίγυες, Λιγυστινοί, λαὸς ἐπὶ τῆς ΒΔ. ἀκτῆς τῆς Ἰταλίας πρὸς Ν. τῶν Ἀπεννίνων παρὰ τὴν Γενόαν.
- Longus (Tiberius Sempronius), Τιβέριος Σεμπρόνιος Λόγγος, ὑπατος τῷ 218 καὶ 194 π. X.
- Lucāni, ōrum, ἄ., οἱ κάτοικοι τῆς Λευκανίας (Lucania) οἱ Λευκανοί, λαὸς τῆς νοτίου Ἰταλίας.
- Lucullus (Lucius Licinius), Λεύκιος Λικίνιος Λεύκουλλος, Ῥωμαῖος ὑπατος (74 π. X.) καὶ στρατηγὸς τὸν περισσότερον χρόνον ἐν τῷ Μιθριδατικῷ πολέμῳ, γνωστὸς διὰ τὰ πλοῦτη καὶ τὴν ἀγαλνιώτην πολυτέλειαν.

- Lusitāni, ὄρουμ, ἄ. οἱ κάτοικοι τῆς Λουσιτανίας (τῆς σημερινῆς Πορτογαλίας), Λουσιτανοί.
- Lutatius τὸ πλῆρες C. Lutatius Catulus Γάιος Λουτάτιος Κάτλος, ῥωμαῖος ὑπάτος τῷ 242 π. X.
- Magus, ὄνις, Μάγων, ἀδελφὸς τοῦ Ἀννίβα.
- Marcellus Μάρκιλλος (τὸ πλῆρες Marcus Claudius Marcellus).
1) ῥωμ. ὑπάτος 212 π. X., περίφημος στρατηγὸς ἐν τῷ 6' Καρχηδ. πολέμῳ, ὁ πορθητὴς τῶν Συρακουσῶν Hn 5,3.—2) ῥωμ. ὑπάτος 183 π. X. Hn 13,1.—3) γαμβρὸς τοῦ Ὀκταβιανοῦ, ὑπάτος 50 π. X. Ὅθεν Marcelli, ὄρουμ, ἡ γενεὰ ἢ ἡ οἰκογένεια τῶν Μαρκέλλων A 18,4.
- Marius (C.), Γάιος Μάριος, ῥωμαῖος ὑπάτος 82 π. X. υἱὸς τοῦ γνωστοῦ ἀντιπάλου τοῦ Σύλλα, νικητὴς τῶν Κίμβρων καὶ τῶν Τευτόνων.
- Maximus, ἰδ. Fabius.
- Minucius. 1) Quintus Minucius Thermus Κόιντος Μινούκιος Θέρμος, ῥωμ. ὑπάτος 193 π. X. Hn 8,1. 2) Marcus Minucius Rufus Ἰππαρχος ὑπὸ τὸν δικτάτορα Φάβιον Μάξιμον ἐν τῷ 6' Καρχηδόν. πολέμῳ Hn 5,3.
- Nero ἰδ. Claudius ἄρ. 2.
- Nomentanus Νωμεντανός, τοῦ Νωμέντου (νῦν *Mentana*), πόλεως τῆς χώρας τῶν Σαβίνων ἐλάττον ΒΔ. τῆς Ῥώμης. Nomentanum (praedium) κτήμα ἐν τῇ περιοχῇ τῆς χώρας τῶν Σαβίνων.
- Numidae, ἄρουμ, Νομάδες, λαὸς τῆς Β. Ἀφρικῆς.
- Padus, ἄ. Πάδος, ποταμὸς τῆς Β. Ἰταλίας (νῦν Po). Πηγάζει ἐκ τῶν Ἀλπεῶν καὶ ἐκβάλλει εἰς τὸ Ἀδριατικὸν πέλαγος.
- Pamphylium mare, Παμφυλία θάλασσα, τὸ ἀνατολικὸν μέρος τῆς Μεσογείου θαλάσσης.
- Paulus, ἰδ. Aemilius.
- Peducaeus (Sextus), Πεδουκαῖος, φίλος τοῦ Τίτου Παρπονίου Ἀττικοῦ.
- Pergamēnus, Περγαμηνός, τῆς πόλεως Περγάμου (νῦν *Pergama*), ἡ ὁποία ἐγένετο ἡ πρωτεύουσα τοῦ μετέπειτα Περγαμηνοῦ βασιλείου ἐν Μ. Ἀσίᾳ Hn 10,2. 11,5.—Ὅδσ. Pergamēni, ὄρουμ, ἄ. οἱ κάτοικοι τῆς Περγάμου, Περγαμηνοί Hn 11,7.
- Perpenna, ae, (Marcus), Μάρκος Περπένας, ἐπιφανὴς ῥωμαῖος, ὑπάτος τῷ 92 π. X., τιμητὴς τῷ 86 π. X.
- Phidias, ae, Φειδίας. Εἶναι ἄγνωστον ποῖος ἦτο. Ἴσως πρόκειται περὶ ἀνδρὸς εὐεργετήσαντος τὴν πόλιν τῶν Ἀθηνῶν.
- Philippus, Φίλιππος ὁ Β'. βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας ἀπὸ τοῦ 220-179 π. X., πατὴρ τοῦ Περσέως. Ἰδ. εἰκόνα.

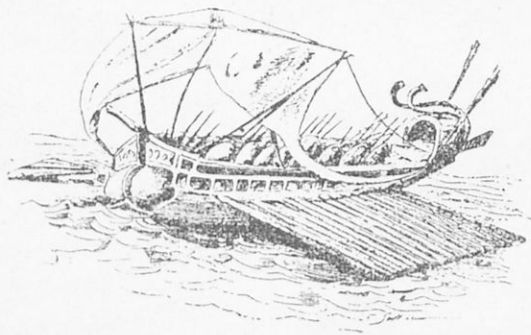
- Roenīcus=Runīcus, (Φοινικισ) Καρχηδονιακός, τῆς Καρχηδόνος.
- Roenus συνήθως κατὰ πληθ. Roenī, ōrum, ἄ. οἱ κάτοικοι τῆς Καρχηδόνος (ὡς ἄποικοι Φοινίκης), Καρχηδόνιοι. Ἐν τῷ ἐνικῷ ἀριθμῷ Roenus πρόκειμένου περὶ τοῦ Ἀννίβα πρὸς δῆλωσιν τῆς πανουργίας καὶ τοῦ δόλου Hn 10,1.
- Pontus, Πόντος, ὁ Ἐβξένος Πόντος (Μάχη Θάλασσα) μετὰ τῶν ἐπαρχιῶν τῶν μεσημβρινῶν ἀκτῶν καὶ ἰδ' αὖ τῆς Βιθυνίας, τοῦ βασιλείου τοῦ Περσεία.
- Prusīa, ae, Πρῦσαιος ὁ Α'. βασιλεὺς τῆς Βιθυνίας (228-180 π. X.). 18. εἰκόνα.
- Pyrenaeus saltus ἄ. τὰ Πυρηναία, σειρά ὄρεων μεταξύ τῆς Γαλλίας καὶ τῆς Ἰσπανίας.
- Quirinālis collis, ὁ Κυρινάλιος λόφος, ὁ βραχεύτατος τῶν ἐπὶ τὰ λόφων τῆς Ῥώμης (νῦν Monte Cavallo). Ἐπὶ τούτου ἔκειτο ὁ ναὸς τοῦ Κυρίνου (δηλ. τοῦ μετὰ θάνατον ἀποθεωθέντος Ῥωμύλου).
- Rhodānus, ἄ. Ῥοδανός (νῦν Rhône), ποταμὸς τῆς Γαλατίας ἐκβάλλων εἰς τὴν Μεσόγειον.
- Rhodīi, ōrum, ἄ. οἱ Ῥόδιοι.
- Roma, ae, θ. Ῥώμη, πρωτεύουσα τοῦ Λατίου καὶ ὀλοκλήρου τοῦ Ῥωμαϊκοῦ βασιλείου.
- Romānus, Ῥωμαίος. Οὐσ. Romāni, ōrum, οἱ Ῥωμαῖοι.
- Romūlus, Ῥωμύλος, πρῶτος βασιλεὺς τῆς Ῥώμης.
- rubrum mare, ἡ Ἐρυθρὰ θάλασσα (ὁ νῦν Περσικὸς καὶ ἄραβικὸς κόλπος).
- Sabīni, ōrum, ἄ. Σαβῖνοι, ἕκτος τῆς κεντρικῆς Ἰταλίας πρὸς Α. τοῦ Λατίου. In Sabīnis=ἐν τοῖς Σαβῖνοις τ. ἔ. ἐν τῇ γῶρᾳ τῶν Σαβῖνων.
- Saguntum, Σάγουντον, πόλις τῆς Ἰσπανίας βορείως τῆς Valencia, (νῦν εἰρείπια πρὸς τὴν *Murviédro*) κυριευθεῖσα ὑπὸ τοῦ Ἀννίβα τῷ 219 π. X. Hn 3,2.
- Sardinīa, ae, Σαρδῶν, Σαρδηνία, νῆσος πρὸς Δ. τῆς Ἰταλίας Sardinensis, e, ἀνήκων εἰς τὴν Σαρδηνίαν. Sardiniensis triumphus θρίαμβος (ἀπορρέων) ἀπὸ τῆς καθυποτάξεως τῆς Σαρδηνίας (τῷ 233 π. X.).
- Scipiō, ōnis. 1) P. Cornelius Scipio, Πέπλιος Κορνήλιος Σκιπίων, ὕπατος τῷ 218 π. X. καὶ ἀντίπαλος τοῦ Ἀννίβα Hn 4,1. 2) P. Cornelius Scipio Africanus maior (ἔγενν. περὶ τὸ 235 - ἀπέθ. τῷ 184 π. X.) υἱὸς τοῦ προηγουμένου. νικητῆς τοῦ Ἀννίβα ἐν Ζάμα τῷ 202 π. X. Hn 6, 1. 3) Scipio Cornelius, ὁ ὑπὸ τοῦ Γάϊου Ματέλλου Πίου υἱοθετηθεὶς καὶ

- διὰ τοῦτο φερόμενος ὑπὸ τὸ ὄνομα Q. Caecilius Metellus Pius Scipio, ἕπατος τῷ 52 π. X. πενθερὸς τοῦ Πομπηίου A 18,4.
- Sēna, ae, θ. Σήνη, μικρὰ παραθαλάσσιος πόλις τῆς Ὀμβρικής ἐπὶ τοῦ Ἀδριατικοῦ πελάγους (νῦν *Sinigaglia*) παρὰ τὸν ποταμὸν Μέταυρον.
- Servilius (τὸ πλήρες Cn. Servilius Geminus), Γναίος Σεργίλιος Γέμινος, ῥωμαῖος ἕπατος τῷ 216 π. X.
- Sicilia, ae, θ. Σικελία.
- Silēnus, Σειληνὸς (Σίληνός) ὁ Καλακτίνος (=ἐκ τῆς Καλῆς ἀκτῆς, τῆς Σικελίας), ἑλλην ἱστορικός, ἀκόλουθος τοῦ Ἀννίβα, συγγραφεὺς τῶν Σικελικῶν καὶ τῶν Ἱστοριῶν.
- Sosylus, Σωσύλος ὁ ἴδιος ἢ κατ' ἄλλους ἐκ τῆς Λακεδαιμόνος (Σπάρτης), ἑλλην ἱστορικός, ἀκόλουθος τοῦ Ἀννίβα.
- Sosius (C.) Γάιος Σείσιος, ῥωμαῖος ἕπατος τῷ 32 π. X.
- Sulla, ae, (C. Cornelius), Γάιος Κορνήλιος Σύλλας, ὁ γνωστός ῥωμαῖος δικτάτωρ τῷ 82 π. X., ἐχθρὸς τοῦ Μαρτίου. Sullanus, ὁ τῷ Σύλλᾳ ἀνήκων, τοῦ Σύλλα.
- Sulpicius, 1) P. Sulpicius Galba Ἡρόκληος Σουλπίκιος Γάλβας, ῥωμαῖος ἕπατος τῷ 200 π. X. Hn 7,1. 2) P. Sulpicius Rufus δημαρχος τῷ 88 π. X. Ὁ ἀδελφὸς τούτου Servius Sulpicius Rufus, ὀνομαστὸς ῥήτωρ καὶ νομομαθὴς, σύζυγος τῆς Ἀνικίας, ἐχρημάτισεν ἕπατος τῷ 51 π. X. A 2,1. 3) Sulpicius Blitho, Σουλπίκιος Βλίθων, ῥωμαῖος χρονογράφος Hn 13,1.
- Syria, ae, θ. Συρία, χώρα τῆς Ἀσίας μεταξὺ τοῦ Εὐφράτου καὶ τῆς Μεσογείου (νῦν *Soristan*).
- Tamphilianus, ὁ ἀνήκων τῷ Ταμφίλῳ. Tamphiliāna (domus) οἰκία φέρουσα τὸ ὄνομα τοῦ πρώτου ἰδιοκτῆτου Ταμφίλου.
- Tamphilus, Τάμφιλος, Cn. Baebius καὶ M. Baebius, ῥωμαῖοι ἕπατοι τῷ 182 καὶ 181 π. X.
- Terentius, (τὸ πλήρες C. Terentius Varro), Γάιος Τερέντιος Οὐάρρων (Βάρρων), ῥωμαῖος ἕπατος τῷ 216.
- Thermopylae, arum, θ. Θερμοπύλαι.
- Tiberis, is (ἀπ. Tiberim, ἀραιρ. Tiberi), ἄ. Τίβερης (νῦν *Tevere*). Πηγάζων ἐκ τῶν Ἀπεννίνων διέρχεται διὰ τῆς Ῥώμης.
- Torquatus. 1) L. Manlius Torquatus, Λεύκιος Μάνλιος Τορκουάτος, ὀνομαστὸς ῥομ. ῥήτωρ, ἕπατος τῷ 65 π. X. A 1, 4, 4, 5. 2) Aulus

- Manlius Torquatus, Αύλος Μάνλιος Τορκουάτος αδελφός του προηγούμενου, φίλος του Κικέρωνος καὶ τοῦ Ἀττικῶ Ἀ 15, 3.
- Trasumennus, ἄ. (κατὰ παράλειψιν τῆς λέξεως lacus ἄρσ. λίμνη). Τρασυμέν(ν)η, λίμνη τῆς Ἐτρουρίας (νῦν *lago di Perugia*).
- Trebīa, ae, ἄ. Τρεβίας (νῦν *Trebbia*), παραπόταμος τοῦ Πάδου διαρρέων τὴν Πλακεντίαν (νῦν *Piacenza*).
- Tullius Τύλλιος ἰδ. Cicero.
- Tusculum, i, οὐ. Τοῦσκλον, (παρὰ τὸ νῦν *Frascati*) πόλις ἐν τῇ χώρῃ τῆς Λατίνης, 14 χλμ. μακρὰν τῆς Ῥώμης.
- Utica, ae, θ. Ὑτίκη (Οὐτίκη), πόλις τῆς Β. Ἀφρικῆς ἐν τῇ περιοχῇ τῆς Καρχηδόνος (νῦν *Henshir bu Schater*).
- Valerius (C. Valerius Flaccus), Γάιος Οὐαλέριος (Βαλέριος) Φλάκος, συνάδελφος τοῦ Κάτωνος ἐν τε τῇ ὑπατείᾳ τῷ 199 π. Χ καὶ ἐν τῇ τιμητείᾳ τῷ 184 π. Χ.
- Venusia, ae, θηλ. Οὐενουσία (Βενουσία νῦν *Venosa*), πόλις τῆς Ν. Ἰταλίας (Ἀπουλίας), πατρίς τοῦ ῥωμαίου ποιητοῦ Ὀρατίου.
- Vettones, um, Οὐέττωνες (Βέττωνες), λαὸς κατοικῶν τὴν ΒΔ. Ἰσπανίαν.
- Vipsanius, ἰδ. Agrippa.
- Volso, ois Cn. Manlius Volso, Γναίος Μάνλιος Οὐόλσον (Βόλσον), ῥωμαῖος ὑπάτος τῷ 189 π. Χ.
- Zuma, ae, θ. Ζάμα, ἰσχυρὰ πόλις τῆς Νομιδίας πρὸς τὰ ΝΔ. τῆς Καρχηδόνος.

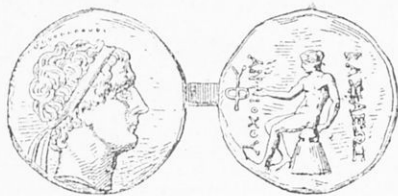
Ο ΥΠΟΤΙΘΕΜΕΝΟΣ ΑΝΝΙΒΑΣ

ΡΩΜΑΪΚΟΝ ΠΟΛΕΜΙΚΟΝ ΠΛΟΙΟΝ. ΤΟΙΧΟΓΡΑΦΙΑ ΕΚ ΠΟΜΠΗΙΑΣ

ΝΟΜΙΣΜΑ ΑΝΤΙΟΧΟΥ ΤΟΥ Γ'.

ΕΥΜΕΝΗΣ Ο Β'.

ΠΡΟΥΣΙΑΣ Ο Α'.

ΦΙΛΙΠΠΟΣ Ο Ε'.

ΤΟΥ ΑΥΤΟΥ ΕΠΙΣΤΗΜΟΝΙΚΑ ΕΡΓΑ

1. Ἀθηναϊκά. Διατριβὴ δημοσιευθεῖσα ἐν τῷ περιοδικῷ «Ἀθηνᾶ» (1902).
2. *Studia Critica, Dissertatio inauguralis ad summos in philosophia litterisque humanioribus honores rite impetrandos* (Athenis MCMVI).
3. *Quo tempore scripti et editi fuerint Ciceronis libri qui sunt de re publica* (Athenis MCMXV).
4. *Observationes criticae in quosdam locos primi Ciceronis libri qui est de divinatione* (Athenis MCMXV).
5. *Adnotationes criticae ad Ciceronis librum qui de fato inscribitur* (Athenis MCMXV).
6. *De Macrobbii placitis philosophicis eorumque fontibus* (Athenis MCMXV).
7. Παρατηρήσεις εἰς τὸν *Thesaurus linguae latinae*. Ἐν Ἀθήναις 1917.
8. Ἀνασκευὴ τῆς εἰσηγητικῆς ἐκθέσεως τοῦ καθηγητοῦ Θεοφ. Α. Κακριδῆ καὶ Ἐλεγχος τῶν ἔργων αὐτοῦ. Ἐν Ἀθήναις 1918 σ. 88.
9. *Audiatu iterum ad altera pars*. Ἐν Ἀθήναις 1919 σ. 16.
10. Ὁ Γεώργιος Γρατσιαῦτος καὶ ἡ πρὸς τὰ Λατινικὰ γράμματα σχέσις αὐτοῦ. Ἐν Ἀθήναις 1919 σ. 45.
11. Ὑπόμνημα πρὸς τὴν Φιλοσοφικὴν Σχολὴν τοῦ Καποδιστριακοῦ Πανεπιστημίου περὶ Γ. Γρατσιαῦτου. Ἐν Ἀθήναις 1919 σ. 8.
12. Τρίτη Ἀπάντησις εἰς τὸν εἰσηγητὴν κ. Θεοφ. Κακριδῆν. Ἐν Ἀθήναις 1920 σ. 32.
13. Ν. Λιβαδά ἐπιστημονικὸς ἔλεγχος. Ἐν Ἀθήναις 1922 σ. 32.

ΒΙΒΛΙΑ ΕΓΚΕΚΡΙΜΕΝΑ

1. Κορνηλίου Νέπωτος βίοι (ἐκλογαί) | διὰ τὴν Β' τάξιν
2. *C. Iulii Caesaris belli civilis* βιβλ Γ' κεφ. 82-104 | τοῦ Γυμν.
2. Κικέρωνος ἐπιστολαί (ἐκδοσις στερεότυπος) διὰ τὴν Γ'. »
4. *M. Tulli Ciceronis Somnium Scipionis* διὰ τὴν Δ'. (ἔξηντλημ).

Κορνηλίου Νέπωτος σχόλια (ἔξηντλημ.)
Somnii Scipionis » (ἔξηντλημ.)

Διεύθυνσις: Ἐρρ. Σκάσσην, Ἀχαρνῶν 52Γ Ἀθήνας